

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ФІЛОЛОГІЧНИЙ
КАФЕДРА СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. декана філологічного факультету
_____ І. С. Бондаренко
«_____» _____ 2022 р.

ПОРІВНЯЛЬНА ГРАМАТИКА

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

підготовки бакалавра
денної (очної) форми здобуття освіти
спеціальності 035 філологія
спеціалізація 035.033 слов'янські мови та літератури (переклад включно),
перша польська;
освітньо-професійна програма: слов'янський переклад (польський)

Укладач : Мацегора І.Л., кандидат філологічних наук, доцент, доцент

Обговорено та ухвалено
на засіданні кафедри слов'янської філології
Протокол № 5 від "15" грудня 2021 р.
Завідувач кафедри слов'янської філології
І.Я. Павленко

Ухвалено науково-методичною радою
факультету філологічного
Протокол № 4 від "11" січня 2022 р.
Голова науково-методичної ради
факультету І. Л. Мацегора

Погоджено
з навчально-методичним відділом

2022 рік

1. Опис навчальної дисципліни

1	2	3	
Галузь знань, спеціальність, освітня програма рівень вищої освіти	Нормативні показники для планування і розподілу дисципліни на змістові модулі	Характеристика навчальної дисципліни	
		очна (денна) форма здобуття освіти	заочна (дистанційна) форма здобуття освіти
Галузь знань 03-Гуманітарні науки	Кількість кредитів – 5	<i>Обов'язкова</i>	
		Цикл професійної підготовки освітньої програми	
Спеціальність 035 філологія	Загальна кількість годин – 150	Семестр:	
Спеціалізація 035.033 слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша польська		6 -й	
	Змістових модулів – 3	Лекції	
Освітньо-професійна програма Слов'янський переклад (польський)		28 год.	
		Практичні	
Рівень вищої освіти: бакалаврський	Кількість поточних контрольних заходів – 3	14 год.	
		Самостійна робота	
		108 год.	
		Вид підсумкового семестрового контролю: екзамен	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета викладання навчальної дисципліни «Порівняльна граматики» є: формування уявлення про методологію та процедуру порівняльного лінгвістичного дослідження, систематизація знань в області граматичних засобів і функціональних стилів з позиції внутрішніх та типологічних закономірностей.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Порівняльна граматики (українська, російська, польська мови)» є: формування навичок компаративного аналізу на граматичному рівні, застосування методик порівняльного аналізу у техніках та методиках перекладу; визначення основних типологічних відмінностей між польською, російською та українською мовами; удосконалення навичок інтерпретації тексту.

Заплановані робочою програмою результати навчання та компетентності	Методи і контрольні заходи, що забезпечують досягнення результатів навчання та компетентностей
<p>ПРН-8. Знати й розуміти систему мови, загальні властивості літератури як мистецтва слова, історію мови (мов) і літератури (літератур), що вивчаються, і вміти застосовувати ці знання в професійній діяльності.</p> <p>СК-3. Здатність використовувати в професійній діяльності знання з теорії та історії мов(и), що вивчаються(ється).</p>	<p>Методи навчання: Пояснювально-ілюстративний (інтерактивна лекція, лекція з мультимедійною презентацією; проблемна лекція); частково-пошуковий (бесіда); репродуктивний (робота з навчально-методичною літературою); інтерактивні(тренінгові вправи).</p> <p>Підсумкові контрольні заходи: екзамен. Поточні контрольні заходи: контрольні роботи, виконання тестових завдань в системі Moodle, підготовка презентацій, виступи на практичних заняттях, виконання практичних вправ.</p>
<p>ПРН-12. Аналізувати мовні одиниці, визначати їхню взаємодію та характеризувати мовні явища і процеси, що їх зумовлюють.</p> <p>СК-6. Здатність вільно, гнучко й ефективно використовувати мови, що вивчаються, в усній та письмовій формі, у різних жанрово-стильових різновидах і регістрах спілкування (офіційному, неофіційному, нейтральному), для розв'язання комунікативних завдань у різних сферах життя.</p>	<p>Методи навчання: Пояснювально-ілюстративний (інтерактивна лекція, лекція з мультимедійною презентацією; проблемна лекція); частково-пошуковий (бесіда); репродуктивний (робота з навчально-методичною літературою); інтерактивні (рольові ігри, тренінгові вправи).</p> <p>Підсумкові контрольні заходи: екзамен . Поточні контрольні заходи: контрольні роботи, виконання тестових завдань в системі Moodle, підготовка презентацій, виступи на практичних заняттях, виконання практичних вправах.</p>
<p>СК-3. Здатність використовувати в професійній діяльності знання з теорії польської, російської мов</p> <p>ПРН-8. Знати й розуміти систему мови, загальні властивості літератури як мистецтва слова, історію російської, української та польської мов і літератур і вміти застосовувати ці знання у професійній діяльності</p>	<p>Методи навчання: Пояснювально-ілюстративний (інтерактивна лекція, лекція з мультимедійною презентацією; проблемна лекція); частково-пошуковий (бесіда); репродуктивний (робота з навчально-методичною літературою); інтерактивні (рольові ігри, тренінгові вправи).</p> <p>Підсумкові контрольні заходи: екзамен. Поточні контрольні заходи: контрольні роботи, виконання тестових завдань в системі Moodle, підготовка презентацій, виступи на практичних заняттях, виконання практичних вправ</p>
<p>ПРН-10. Знати принципи, технології та прийоми створення усних і письмових текстів різних жанрів і стилів державною та іноземними мовами.</p>	<p>Методи навчання: Пояснювально-ілюстративний (інтерактивна лекція, лекція з мультимедійною презентацією; проблемна лекція); частково-пошуковий (бесіда); репродуктивний (робота з навчально-методичною літературою); інтерактивні (рольові ігри, тренінгові вправи).</p>

СК-14. Здатність передавати з однієї мови на іншу інформацію (як у письмовій, так і в усній формі) з урахуванням різниці між двома текстами, комунікативними ситуаціями і культурами	літературою); інтерактивні (рольові ігри, тренінгові вправи). Підсумкові контрольні заходи: екзамен. Поточні контрольні заходи: контрольні роботи, виконання тестових завдань в системі Moodle, підготовка презентацій, виступи на практичних заняттях, виконання практичних вправ.
--	---

Міждисциплінарні зв'язки. Курс «Порівняльна граматики» тісно пов'язаний з курсами «Вступ до мовознавства», «Вступ до перекладознавства», «Польська мова», які спільно організують зміст тексту, а через текст реалізуються всі мовні одиниці; «Теорія і практика перекладу», «Переклад художніх текстів», «Практикум перекладу», «Теорія мовознавства» (функції мови, мова й мовлення, мова й мислення, знакова природа мови) та ін.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Порівняльний словотвір слов'янських мов.

Тема 1. Словотвір іменників. Суфіксальний словотвір іменників. Іменники із значенням особи чоловічого роду. Найменування жіночого роду в російській та українській, польській мовах. Найменування спільного роду в російській, українській, польській мовах. Найменування тварин та птахів. Найменування дії, стану та відверненої ознаки в російській, українській, польській мовах. Словотвір предметних найменувань.

Тема 2. Ад'єктивний словотвір. Відносні ад'єктиви. Відсубстантивні ад'єктиви. Прикметники із посесивним значенням. Матеріально-речові відносні прикметники. Відтемпоральні ад'єктиви. Адективи із загальновідносним значенням. Віддієслівні ад'єктиви. Якісні ад'єктиви.

Тема 3. Словотвір дієслів. Префіксальний дієслівний словотвір. Суфіксальний дієслівний словотвір. Віддієслівний префіксально-суфіксальний словотвір. Постфіксальний словотвір. Суфіксально-постфіксальний словотвір дієслів. Префіксально-постфіксальні дієслова

Тема 4. Словотвір прислівників. Прислівники ад'єктивного походження у сучасній російській, українській, польській мовах. Словотвір відад'єктивних прислівників. Суфіксальні прислівники. Префіксально-суфіксальні прислівники. Прислівники, мотивовані іменниками. Префіксальний від адвербіальний словотвір прислівників у сучасній російській та українській мовах.

Змістовий модуль 2. Порівняльна морфологія слов'янських мов.

Тема 5. Вступ до порівняльної морфології . Порівняльна граматики як галузь компаративістики. Предмет та завдання порівняльної граматики. Методи компаративного дослідження. Прийоми порівняльного аналізу граматичних систем

Тема 6. Порівняльна характеристика морфологічних систем іменних частин мови. Категорія роду іменників. Рід у іменників істоти. Іменники спільного роду. Особливості родової диференціації складених іменників. Категорія роду прикметників. Категорія роду займенників. Категорія числа іменників. Категорія числа прикметників. Категорія числа займенників. Категорія числа числівників. Категорія відмінка іменників: типи та система відмінювання іменників. Відмінок числівників. Відмінювання займенників. Ступеня порівняння в українській та російській мовах. Ступені порівняння в граматичній традиції. Формальний аспект неперехідних ступенів порівняння у російській та українській мовах. Синтаксичний аспект неперехідних ступенів порівняння. Семантичний аспект ступенів порівняння.

Тема 7. Порівняльна характеристика морфологічних систем дієслова в українській, російській, польській мовах. Категорія виду. Структурні типи видових опозицій. Перфективація. Імперфективація. Категорія особи. Категорія стану. Перехідність/неперехідність. Зворотні дієслова. Дієприкметник в системі залогових кореляцій. Пасивний стан. Залогові перетворення. Активний стан.

Змістовий модуль 3. Порівняльний синтаксис російської та української мов.

Тема 8. Словосполучення та просте речення. Типи синтаксичних зв'язків в українській та російській мовах. Поширення простого речення. Відокремлені звороти. Дієприкметникові звороти та звороти з прикметниками. Односкладні речення. Означено-особові речення. Неозначено-особові речення. Узагальнено-особові речення. Безособові речення. Номінативні речення. Інфінітивні речення.

Тема 9. Складне речення. Складносурядне речення. Складносурядні речення із єднальними сполучниками. Складносурядні речення із розділовими сполучниками. Складнопідрядне речення. Складнопідрядні речення із з'ясувальними частинами. Підрядні часу. Підрядні місця. Підрядні причини, умови та ін.

Структура навчальної дисципліни

Змістовий модуль	Усього годин	Аудиторні (контактні) години					Самостійна робота, год		Система накопичення балів		
		Усього годин	Лекційні Заняття, год		Практичні Заняття, год				Теор. зав-ня, к-ть балів	Практ. зав-ня, к-ть балів	Усього балів
			о/д ф.	з/ди ст ф.	о/д ф.	з/дист ф.	о/д ф.	з/ди ст ф.			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	38	12	8		4		26		5	5	16
2	48	22	14		8		26		8	6	30
3	34	8	6		2		26		4	4	14
Усього за змістові модулі	120	42	28		14		78		17	15	60
Підсумковий семестровий контроль екзамен	30						30		20	20	40
Загалом	150	42	28		14		108				100

5. Теми лекційних занять

№ змістового модуля	Назва теми	Кількість годин	
		о/д ф.	з/ди ст ф.
1	2	3	4
1	Словотвір іменників	2	
1	Ад'єктивний словотвір	2	
1	Словотвір дієслів	2	
1	Словотвір прислівників	2	
2	Вступ до порівняльної морфології	4	
2	Порівняльна характеристика морфологічних систем іменних частин мови українській, російській, польській мовах	6	
2	Порівняльна характеристика морфологічних систем дієслова в українській, російській, польській мовах	4	
3	Словосполучення та просте речення. Порівняльна характеристика	4	
3	Складне речення. Порівняльна характеристика	2	
Разом		28	

6. Теми практичних занять

№ змістового модуля	Назва теми	Кількість годин	
		о/д ф.	з/ди ст ф.
1	2	3	4
1	Ад'єктивний словотвір	2	
1	Словотвір дієслів	2	
2	Порівняльна характеристика морфологічних систем іменних частин мови українській, російській, польській мовах	4	
2	Порівняльна характеристика морфологічних систем дієслова в українській, російській, польській мовах	4	
3	Порівняльна характеристика синтаксичних систем української, російської та польської мов.	2	
Разом		14	

7. Види і зміст поточних контрольних заходів

№ змістового модуля	Види поточних контрольних заходів	Зміст поточного контрольного заходу	Критерії оцінювання	Усього балів
1	2	3	4	5
	Тестування з теоретичних питань	Питання для підготовки: 1. Суфіксальний словотвір іменників. 2. Іменники із значенням особи чоловічого роду. 3. Найменування жіночого роду в російській та українській, польській мовах. 4. Найменування спільного роду в російській, українській, польській мовах. 5. Найменування тварин та птахів. 6. Найменування дії, стану та відверненої ознаки в російській, українській,		10

		<p>польській мовах.</p> <ol style="list-style-type: none"> 7. Словотвір предметних найменувань. 8. Відносні ад'єктиви. Відсубстантивні ад'єктиви. 9. Прикметники із посесивним значенням. 10. Матеріально-речові відносні прикметники. 11. Відтемпоральні ад'єктиви. 12. Адективи із загальновідносним значенням. 13. Віддієслівні ад'єктиви. 14. Якісні ад'єктиви. 15. Префіксальний дієслівний словотвір. 16. Суфіксальний дієслівний словотвір. 17. Віддієслівний префіксально-суфіксальний словотвір. 18. Постфіксальний словотвір. 19. Суфіксально-постфіксальний словотвір дієслів. 20. Префіксально-постфіксальні дієслова. 21. Прислівники ад'єктивного походження у сучасній російській, українській, польській мовах. 22. Словотвір відад'єктивних прислівників. 23. Суфіксальні прислівники. 24. Префіксально-суфіксальні прислівники. 25. Прислівники, мотивовані 		
--	--	--	--	--

		іменниками. 26. Префіксальний від адвербіальний словотвір прислівників у сучасній російській та українській мовах.		
1	Практичне завдання	Виконання лінгвістичного аналізу (порівняльний аналіз засобів словотворення)	Правильність виконання лінгвістичного аналізу	
Усього за ЗМ 1		5	5	10
2	Тестування з теоретичних питань	Питання для підготовки: 1. Порівняльна граматика як галузь компаративістик и . 2. Предмет та завдання порівняльної граматики. 3. Методи компаративного дослідження. 4. Прийоми порівняльного аналізу граматичних систем 5. Категорія роду іменників. 6. Рід у іменників істоти. 7. Іменники спільного роду. 8. Особливості родової диференціації складених іменників. 9. Категорія роду прикметників. 10. Категорія роду займенників. 11. Категорія числа іменників.		14

		<p>12. Категорія числа прикметників.</p> <p>13. Категорія числа займенників.</p> <p>14. Категорія числа числівників.</p> <p>15. Категорія відмінка іменників: типи та система відмінювання іменників.</p> <p>16. Відмінок числівників.</p> <p>17. Відмінювання займенників.</p> <p>18. Ступені порівняння в українській та російській, польській мовах.</p> <p>19. Ступені порівняння в граматичній традиції.</p> <p>20. Формальний аспект неперфективних ступенів порівняння у російській, польській, українській мовах.</p> <p>21. Синтаксичний аспект неперфективних ступенів порівняння.</p> <p>22. Семантичний аспект ступенів порівняння.</p> <p>23. Категорія виду. Структурні типи видових опозицій.</p> <p>24. Перфективація.</p> <p>25. Імперфективація.</p> <p>26. Категорія особи.</p> <p>27. Категорія стану. Перехідність/неперехідність.</p>		
--	--	---	--	--

		28. Зворотні дієслова. 29. Дієприкметник в системі залогових кореляцій. 30. Пасивний стан. Залогові перетворення. 31. Активний стан.		
	Практичне завдання	Виконання лінгвістичного аналізу (порівняльний аналіз засобів формотворення)	Правильність виконання лінгвістичного аналізу	
Усього за ЗМ 2		8	6	14
3	Теоретичне завдання:	Питання для підготовки: 1. Типи синтаксичних зв'язків в українській, російській, польській мовах. 2. Поширення простого речення. 3. Відокремлені звороти. 4. Дієприкметникові звороти та звороти з прикметниками. 5. Односкладні речення. 6. Означено-особові речення. 7. Неозначено-особові речення. 8. Узагальнено-особові речення. 9. Безособові речення. 10. Номінативні речення. 11. Інфінітивні речення. 12. Складносурядне речення.		8

		13. Складносурядні речення із єднальними сполучниками. 14. Складносурядні речення із розділовими сполучниками. 15. Складнопідрядне речення. 16. Складнопідрядні речення із з'ясувальними частинами		
	Практичне завдання	Виконання лінгвістичного аналізу (порівняльний синтаксичний аналіз)	Правильність виконання лінгвістичного аналізу	
Усього за ЗМ 3		4	4	8
Усього за змістові модулі		17	15	32

8. Підсумковий семестровий контроль

Форма	Види підсумкових контрольних заходів	Зміст підсумкового контрольного заходу	Критерії оцінювання	Усього балів
Екзамен	Теоретичне завдання	Питання для підготовки: (Див. змістовні модулі)	1. В повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи	20 16-20

			<p>при цьому обов'язкову та додаткову літературу. Правильно вирішив усі тестові завдання.</p> <p>2. Достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обгрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки. Правильно вирішив більшість тестових завдань.</p> <p>3. В цілому володіє навчальним матеріалом викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого</p>	<p>11-15</p> <p>6-10</p>
--	--	--	---	--

			<p>всбічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Правильно вирішив половину тестових завдань.</p> <p>4. Не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань. Не вирішив жодного тестового завдання.</p>	0-5
	Практичне завдання	підсумкове завдання на володіння навичками порівняльного лінгвістичного аналізу	Правильно виконане завдання	20
Усього за підсумковий семестровий контроль		20	20	40

9. Рекомендована література

Основна:

1. Арват Н. Н., Арват Ф. С. Сопоставительное изучение русского и украинского языков. Киев: Вища школа, 1990. 190 с.
2. Безпояско О., Городенська К., Русанівський В. Граматика української мови. Морфологія: Київ: Либідь, 2003. 336 с.
3. Виноградов В. В. Русский язык (Грамматическое учение о слове). [отв. ред. Г. А. Золотова]. Москва : Высшая. школа, 1991. 640 с.

4. Вихованець І.Р, Городенська К.О. Теоретична морфологія української мови. Київ : Пульсари, 2015. 400 с.
5. Горпинич В. О. Морфологія української мови: Підручник. Київ : ВЦ Академія, 2011. 336 с.
6. Загнітко А. П. Морфологічні категорії в системі предикатності та предикативності речення Київ: НКМ ВО, 1995. 68 с.
7. Загнітко А. П. Система і структура категорій сучасної української мови. Проблеми теорії. Київ: ІСДО, 1996. 344 с.
8. Краткая русская грамматика. [под ред. Н. Ю. Шведовой, В. В. Лопатина]. Москва : Наука, 1992. 639 с.

Додаткова:

1. Домагальскі С. Великий польсько-український, українсько-польський словник термінології сучасного бізнесу. Тернопіль: Богдан, 2010. 1800 с.
2. Корсовецька Р. І., Сухомлинов О. М. Російсько-польсько-український словник-довідник ділової лексики. Донецьк: Юго-Восток, 2006. 84 с.
3. Милославский И.Г. Морфологические категории современного русского языка. Москва : Просвещение, 1981. 254 с.
4. Порівняльна граматики української і російської мов [під заг.ред. Н.О Озерової]. Київ : Інститут мовознавства імені О.О. Потебні, 2010. 789 с.
5. Русанівський В. Структура українського дієслова . Київ : Наукова думка, 1988. 116 с.
6. Словарь синонимов русского языка / Под ред. А. П, Евгеньевой. Т. І. Ленинград: Учпедгиз, 1970. 612 с.
7. Сопоставительная грамматика русского и украинского языков. [отв. ред. Н. Г. Озерова]. Київ: Інститут мовознавства імені О.О. Потебні, 2003. 534 с.

Інформаційні ресурси:

1. Валгина Н.С., Розенталь Д. Э., Фомина И.И. Современный русский язык (морфология). – Режим доступа: <http://www.hi-edu.ru/e-books/>
2. Рахманова Н.М., Суздальцева И.Н. Современный русский язык. – Режим доступа: <http://book.tr200.net/v>.
3. Рябушкина С.В. Морфология сучасної української мови: практикум. – Режим доступа: <http://www.litres.ru/svetlana-ryabushkina/morfologiya-sovremennogo-russkogo-yazyka-praktikum/>

4. Науковий журнал «Проблемы сопоставительной лингвистики». Режим доступу:
http://journals.uspu.ru/index.php?option=com_content&view=category&id=492&Itemid=330
5. Граматика сучасної польської мови. Режим доступу: <https://e-polish.eu/onlajn-kurs-grammatiki-polskiego-jazyka>